

Dľa §u 26. zák. z 29. februára 1920 č. 126 Sb. každé župné zastupiteľstvo volí ze seba, na svoje volebné obdobia, stály župný výbor o 8 členoch a 8 náhradníkoch a to dľa zákona o volbách župných zastupiteľstev.

Platia tedy pre volby do stálych župných výborov predpisy zákona z 14. apríla 1920 č. 330 Sb. z. a n.

Dľa §u 54. zák. č. 330/20 voľbu župného výboru riadi komisia.

Dľa §u 56. zák. č. 330/20 táto komisia určí podľa zásad pomerného zastúpenia počet členov župného výboru pripadajúcich na každú z volebných stran zastúpených v župnom zastupiteľstve.

V danom prípade ide spor o to, ktorej politickej strane mal pripadnúť osmý mandát župného výboru, keď 7 mandátov bolo vo smysle § 56. odst. 2. dľa analógie §u 45. a 46. zák. č. 330/1920 rozdeleno.

O tom, ako sa majú prikazovať zbývajúce mandáty, stanoví § 46 zák. č. 330/20, že zbývajúce mandáty prikážu sa postupne stranám, ktoré pri delení provedeném dľa §u 45. vykázaly najväčší zbytok delenia. Keď ale zbytky delenia u niekoľko stran sú rovnaké, pridelí sa mandát strane, ktorá dosiahla väčšieho počtu hlasov.

Toto posledné ustanovenie prilieha na daný prípad, lebo keďže sdružené strany čsl. soc. a soc. dem. vykazovali rovnaký zbytok hlasov ako strana republikánská, t. j. 4 hlasy — poslednejšia strana však dosiahla väčšieho počtu hlasov, t. j. 14 ako sdružené strany, t. j. 9 — mala komisia prikázať 8. mandát strane republikánskej a nemela dať rozhodovať losom, keďže stejnosti hlasov u konkurujúcich stran nebolo.

V tom, že za daného prípadu rozhodoval los o tom, ktorej strane má osmý mandát pripadnúť, shladal volebný súd nezákonnosť pokračovania komisie — vzdor tomu však sťažnosť zamietnul ako neopodstatnenú, keď že los rozhodnul i tak v prospech strany, ktorej dľa zákona mandát otazný mal pripadnúť, a nemala tedy tato nesprávnosť vlivu na konečný výsledok voľby (§ 20 zák. o vol. súdu).

Pokiaľ sťažnosť odvoláva sa na § 47. zák. č. 330/20 a v základe neho tvrdí nárok svoj na mandát vo výboru, je na omylu, lebo ustanovenie toto vzťahuje sa iba na ten prípad, ako sa majú mandáty už stranám sdruženým dohromady pripadlé medzi tieto strany sdružené rozdeliť; mohlo by sa tedy §u 47. len vtedy dovolávať, keby išlo o spor, ktorej z obou sdružených stran mandát im spoločne pripadlý mal náležať.

O taký spor ale dľa obsahu sťažnosti nešlo a je preto poukaz na § 47 bezpredmetný.

D. Ztráta mandátu.

Čís. 127.

I. § 22 ústavní listiny zakazuje poslanci pouze přijímatí příkazy co do vykonávání mandátu, nezakazuje mu však, aby se mandátu vzdal ať

již vůbec a kdykoliv, nebo za určitých podmínek, jež by snad v budoucnu nastaly.

II. Jak kandidát poslanectví, tak i poslanec může uzavřítí platnou dohodu se svojí volební skupinou o tom, že se vzdává výhody jemu § 13. lit. b) zákona o volebním soudu poskytnuté, t. j. výhody podržení svůj mandát i tenkrát, když svoji stranu, na jejíž účet mandát ten obdrží, resp. již přijal, opustí i když se opuštění to neděje z důvodů nečestných a nízkých.

Závazek poslance z dohody takové pochodící jest závazkem právním a nárok volební strany dohodou tou založený jest nárokem před volebním soudem podle §u 13. zákona o volebním soudu stíhatelným.

III. Úmluva toho obsahu, že účinek §u 13. lit. b) zákona o volebním soudu nesmí nastati ani tenkrát, když by se stalo opuštění strany z důvodů nečestných a nízkých, jest vyloučena.

IV. K žalobě podle §u 13. lit. b) zákona o volebním soudu jest vždycky legitimována toliko strana volební a nikoliv strana politická, třebaž byla obsažena jako jednotka v širší straně volební.

(Nález ze dne 22. června 1923 č. 383.)

Věc: Návrh Ústředního výboru strany československých socialistů v Praze, aby poslanci MUDr. Bohuslav Vrbenský, JUDr. Theodor Bartošek, Václav Draxl a Luisa Landová-Štychová byli zbavení poslaneckých mandátů.

Výrok: Členové poslanecké sněmovny Národního shromáždění: JUDr. Theodor Bartošek, advokát na Král. Vinohradech, Václav Draxl, předseda okresní správní komise v Duchcově, Louisa Landová-Štychová, manželka: úředníka a MUDr. Bohuslav Vrbenský, lékař na Smíchově, pozbyli svých mandátů jako zvolení z kandidátních listin strany československých socialistů.

Na mandáty takto uprázdněné nastupují náhradníci z téže kandidátní listiny téhož volebního kraje, ve kterém poslanci mandátů zbavení byli zvolení a sice:

Za JUDru Theodora Bartoška Václav Mikuláš, domkář v Šatálce u Jesenice;

za Václava Draxla František Ježek, úředník v Rakovníku;

za Louisu Landovou-Štychovou ing. Jan Záhorský, profesor vysoké školy technické v Praze;

za MUDru Bohuslava Vrbenského Otylie Podzimková, manželka úředníka v Lounech.

Důvody:

Ústřední výkonný výbor československé strany socialistické podal dne 31. března 1923 č. 335-338 k volebnímu soudu 4 návrhy, aby poslanci MUDr. Bohuslav Vrbenský, Dr. Theodor Bartošek, Václav Draxl a Louisa Landová-Štychová zbavení byli mandátů na základě §u 13.

zákonu o volebním soudě, kterých návrhy doplnil podáním ze dne 28. dubna 1923 č. 355. V návrzích těch uplatňuje československá strana socialistická předpis § 13. zákona o volebním soudě dvojím způsobem. Jednak odvolává se na dohodu uzavřenou mezi ní a zmíněnými poslanci podepsáním reversu, jedná pak pro případ, že by tato dohoda za platnou nebyla uznána, uplatňuje předpis § 13 1. c v jeho plném znění, totiž že jmenovaní poslanci přestali být příslušníky své strany z důvodů nízkých a nečestných.

První žalobní titul, pro který nejdůležitějším jest revers již vzpomenutý, obsahuje tvrzení, že účinky § 13. vyslovující ztrátu mandátu „přestal-li poslanec být příslušníkem své volební strany“, nastávají z vůle účastníků, třeba i tu nebylo zákonného postulátu, aby pominuti příslušnosti poslance ke straně „stalo se z důvodů nízkých a nečestných“.

Titul druhý, opírající se prostě o zákon, chce in eventum dovodit, že v daném případě jest také zákonný postulát splněn.

Volební soud musil se zabývat nejprve titulem prvním, poněvadž, bude-li uznán tento za důvodný, odpadá potřeba obírat se ještě otázkou, jaké tu byly motivy, jež vedly k tomu, že poslanci shora jmenovaní byli postaveni mimo volební (politickou) stranu, na jejíž účet obdrželi své mandáty.

Protože obě strany v tom souhlasí, jeví se nespornými a nepotřebují důkazů tyto skutkové okolnosti:

I. Všichni jmenovaní poslanci zvoleni byli jako kandidáti československé strany socialistické za poslance do Národního shromáždění z kandidátních listin touto stranou v jednotlivých volebních krajích předložených.

II. Všichni, přijavše kandidaturu, podepsali reversy (MUDr. Bohuslav Vrbenský ze dne 15. května 1920, Dr. Theodor Bartošek ze dne 20. dubna 1920, Václav Draxl ze dne 18. dubna 1920 a Louisa Landová-Stychová ze dne 26. května 1920). Reversy ty mají tento shodný obsah: Podepsaný přijímá kandidaturu do poslanecké sněmovny a prohlašuje, že v případě svého zvolení řídit se bude zásadami programovými a organizačním řádem československé strany socialistické a zavazuje se v intencích usnesení ústředního výkonného výboru i poslaneckého klubu jednati a hlasovati. V případě porušení závazků výše uvedených prohlašuje, že k výzvě širšího výkonného výboru československé strany socialistické kdykoliv mandát svůj složí. Z rozhodnutí širšího výkonného výboru strany týkajícího se složení mandátu má postižený poslanec možnost odvolati se k zastupitelství československé strany socialistické.

III. Usnesením ze dne 8. března 1923 vyloučil ústřední výkonný výbor jmenované poslance ze strany, sdělil jim to doporučenými dopisy ze dne 15. března 1923 a v dopisech těch je zároveň vyzval, aby poslanecký mandát složili a resignaci tu do 48 hodin předsednictvu poslanecké sněmovny oznámili. Tomuto vyzvání oni až dosud nevyhověli.

IV. K odvolání poslanců z rozhodnutí ústředního výkonného výboru zastupitelstvo strany usneslo se dne 19. března 1923, že se vyloučení jejich ze strany potvrzuje.

V. Poslanci proti usnesení klubu poslanců o závazném hlasování pro zákon na ochranu republiky podali pozměňovací návrhy a nehlasovali pro zákon v částech, jichž se tyto návrhy týkaly.

Tyto skutkové okolnosti jsou podkladem pro řešení tohoto sporu, v němž, jak již svrchu vzpomenuto, vedoucí úlohu mají reversy poslanců pro stranu podepsané. Jest tudíž především zásadně luštit, jaký právní význam má závazek v reversu převzatý a jaký právní účinek má a může mít tento závazek na zákonnou normu obsaženou v předpisu § 13. citovaného zákona.

Zásada, že pacta dant legem contrahentibus, t. j. že norma smlouvená má mezi smlouvajícími se stranami stejnou právní sílu a účinnost jako sám zákonný předpis, není arcíř obmezena jenom na obor práva soukromého, nýbrž má — jak obecně jest uznáno — plnou platnost i v oboru práva veřejného.

Však k tomu, aby vůbec úmluva byla v určitém případě platnou, jest potřebí splnění různých předpokladů, jež dají se shrnouti v požadavek, aby právní otázka smlouvou mezi stranami upravovaná nebyla již rozluštěna nějakým imperativem zákona, který svojí exkluzivní povahou každou odchýlnou úpravu vůlí interesentů prováděnou činí nemožnou.

V daném případě jest právě normou, věnovanou otázce ztráty mandátu pro opuštění vlastní volební strany, citovaný již § 13. zákona o volebním soudě a nutno proto uvážiti, zda norma tato jest takovým předpisem, jenž otázku tuto podle vůle zákona imperativně a exkluzivně luští, či zda jest pouhým předpisem majícím ráz dispositivní, který dovoluje, aby interesované strany úmluvou jeho obsah doplnily po případě i modifikovaly.

Pro tuto otázku padají na váhu tyto úvahy:

Volební řád do Národního shromáždění jest založen na principu závazných listin kandidátních.

Princip tento působí, že vůči lidu, jako onomu orgánu, jenž zákonodárnou moc skrze své volené representanty vykonává, resp. vůči voličstvu, které lid při volbách reprezentuje, nevstupuje do právního vztahu nikdo jiný, leč volební strana, která platnou kandidátní listinu předložila (srovnej § 21 v. ř.).

Princip tento vede logicky k tomu, že voličstvo své hlasy neodvzdává jednotlivým osobám, nýbrž jen volebním stranám (§§ 38, 40, 52 a 53 téhož zákona), a že následkem toho jsou to jen volební strany, jež z voleb práva na určitý počet mandátů nabývají (§§ 46, 49).

Týž princip má v zápětí, že mandát obdrží určitá osoba z vůle volební strany, která tuto osobu na svoji kandidátní listinu položila a jí v ní určité přiznala pořadí (§§ 47, 49 a 54).

Princip tento má konečně za následek, že každé uprázdňení mandátu ať resignací, ať smrtí, ať prohlášením jeho za neplatný, působí

návrat tohoto místa poslaneckého do rukou oné strany, na jejíž účet byl tento mandát přiznán (§ 56 1. c).

Tento princip by vyžadoval s nutnou logickou důsledností, aby i každé opuštění oné volební strany, na jejíž účet byl čítán při skrutiniu mandát osobě oné přiznaný, bylo provázáno již po zákonu samém ztrátou tohoto mandátu a vrácením jeho dotčené straně volební.

Však zákon, ač všechny výše uvedené důsledky zmíněného principu přesně provádí, konsekvenci posléze vytčenou v plné míře nevyvodil, nýbrž jen s určitým obmezením vyslovil, stanoviv, že opuštění volební strany nemá samo o sobě a vždy již po zákonu za následek ztrátu mandátu, nýbrž jen tehdy, když důvod jeho byl nízký a nečestný.

Toto obmezení resp. tento dodatek dal zákon očividně ze dvou důvodů.

Jednak v prospěchu držitele poslaneckého (senátorského) mandátu, jednak v zájmu úrovně politické a parlamentní morálky.

V prvním ohledu chtěl naznačiti, že nechce sám se stavěti naprosto proti každé změně politického přesvědčení, třeba by i měla nutně v zápětí změnu příslušenství k dosavadní politické straně, spočívá-li tato změna na motivech, jež nelze prohlásiti za nízké a nečestné.

V druhém směru však vytkl, že nelze slušně trpěti politické přeběhlictví, je-li jeho příčina rázu nečestného a nízkého.

Proto postavil sám určitou mez podle jeho vůle nejzazší, až ke které opuštění dosavadní strany bez morální úhony lze sněsti a povolal volební soud, aby zachování této nejzazší přípustné hranice k žádosti předsedy sněmovny jako zástupce zájmu parlamentu a tím i zájmů veřejných předmětem své kognice učinil.

Posunutí této nejzazší dovolené hranice z vůle stran, t. j. úmluva toho obsahu, že účinek §u 13. zákona o volebním soudě nemá nastati ani tenkrát, když by se stalo opuštění strany z důvodů nízkých a nečestných, jest proto vyloučeno.

V tomto směru má tedy předpis §u 13. charakter zákonného exclusivního rozkazu vymykajícího se každé dispozici stran.

Jinak však, pokud by šlo o to, hranici tuto zúžiti, t. j. účinek §u 13. vázati na podmínky pro poslance přísnější než předpis tento stanoví. Pak by nešlo o porušení veřejného zájmu, jaký zákon má na zachování alespoň nejnížší míry nutné politické morálky, nýbrž naopak o jeho plnější uplatnění. Dotčen by byl jen soukromý zájem poslance tím, že by obmezena nebo vyloučena byla ona výhoda, kterou jemu zákon propůjčuje pro případ, že chce opustiti svoji volební stranu.

Tento zájem právě proto, že jest jen jeho zájmem osobním, jest již předmětem volné dispozice dotčeného poslance.

Že tomu tak jest, plyne z úvahy, že může-li poslanec mandát mu přiznaný vůbec beze všeho zákonného obmezení odmítnouti, nebo mandát již přijatý kdykoli volně složiti — obé s účinkem, že místo tím uvolněné se vrací volební straně — může dojísta projevem své vůle, tedy smlouvou se svojí stranou volební vzdáti se oné zákonné výhody,

kteřá mu dovoluje podržeti mandát i tenkrát, když svoji stranu, na jejíž listinu byl kandidován, opouští.

Může tudíž jak kandidát poslanectví, tak i poslanec uzavřiti platnou dohodu se svojí volební stranou o tom, že se vzdává výhody jemu §em 13. zákona o volebním soudě poskytnuté, t. j. výhody podržeti svůj mandát i tenkrát, když svoji stranu, na jejíž účet mandát tento obdrží, resp. již přijal, opustí i když neděje se tak z důvodů nízkých a nečestných.

Dohoda tato působí, že poslanec nemůže proti nároku, stranou volební podle §u 13. uplatoňvanému na prohlášení takového mandátu za ztracený namítnouti, že nebylo tu důvodu nízkého a nečestného, jenž sporné opuštění volební strany přivodil, nýbrž že musí připustiti účinky §u 13. proti sobě vždycky, ať motiv, pro který přestal býti příslušníkem strany, z jejíž kandidátní listiny byl volen, byl jakýkoli.

Závazek poslance z dohody takové pochodící není pouhým závazkem morálním, nýbrž jest závazkem právním a nárok volební strany dohodou touto založený není jen nárokem naturálním, nežalovatelným, nýbrž nárokem ve smyslu 2. odstavce §u 13. zákona o volebním soudě před tímto tribunálem žalobou stíhatelným.

Vždyť jde jen o nárok §u 13., jehož obsah byl přípustnou smlouvou stran, tedy platným a závazným způsobem modifikován.

Platnost takového závazku není na překážku — jak míní poslanci, o jichž mandáty jde — ustanovení §u 22. ústavní listiny. Tento předpis zákona zakazuje poslanci pouze přijímati příkazy co do vykonávání mandátu, nezakazuje však mu, aby mandátu se vzdal, ať už vůbec a kdykoliv, nebo za určitých podmínek, jež by snad v budoucnosti nastaly.

Legitimována k žalobě této jest vždycky jen strana volební. Zní-li úmluva ve prospěch strany politické, která jest jen jako jedna jednotka v širší volební straně obsažena, mohla by nárok onen uplatňovati jen strana volební jako zákonná mandátářka všech politických stran v ní sloučených a tudíž i politické strany v konkrétním případě interesované.

Volební strana ve své podstatě i svém rozsahu určena jest kandidátní listinou. Pro jednotnost volební strany jest eventuelní složení z více politických stran nebo z více politických složek naprosto nerozhodno.

Dohoda, o které bylo výše jednáno, jest uzavřena, podepsal-li kandidát poslanectví, resp. zvolený již poslanec revers jemu vlastní stranou předložený, v němž uznává, že držba jeho mandátu vázána jest bezpodmínečně na příslušnosti ke straně, která jej kandidovala. Takové uznání jest věcně spatřovati i v závazku vůči volební straně převzatém, že mandát svůj složí, kdykoli se ocitne v rozporu se svojí stranou.

Obsah tento má i revers, který byl poslanci, o které ve sporu jde, podepsán.

V něm zavazují se, že budou „v intencích usnesení ústředního výboru i poslaneckého klubu jednati i hlaso-

vati“ a prohlašují, že v případě porušení závazku toho složí kdykoli svůj mandát, k výzvě širšího ústředního výkonného výboru československé strany socialistické.

Zavázali se tedy oproti volební straně, že, dostanou-li se do konfliktu s usnesením svého poslaneckého klubu, co do otázky hlasování o určitém předmětu, strpí důsledek z toho širším výkonným výborem odvozený a vrácení jejich mandátů nařizující, aniž by se mohli odvolávat na privilej jim v § 13 zákona o volebním soudě přiznanou.

V daném případě poslanci shora uvedení hlasovali — jak doznávají — v určitých bodech proti předloze zákona o ochraně republiky, ač věděli, že klub poslanecký volnost hlasování jim nepřiznal, nýbrž naopak závaznost jednotného hlasování pro všechny členy klubu požadoval.

Tím propadli sankci, které se dobrovolně podpisem reversu podrobili, a měli, byvše k tomu širším výkonným výborem československé strany socialistické vyzváni, své mandáty do rukou své volební strany vrátiti.

Neučinili-li tak, vzešel pro volební stranu nárok důsledek tento u volebního soudu uplatňovati.

Ježto zmínění poslanci mezi tím i ze strany byli vyloučeni a tím i postulát §u 13. žádající, „aby poslanec přestal býti příslušníkem strany, z jejíž kandidátní listiny byl volen“ splnění došel, bylo podle tohoto předpisu, doplněného a modifikovaného uvedenou dohodou, na ztrátu mandátu jejich uznati.

Vzhledem k tomuto právnímu a faktickému stavu odpadla nutnost, zabývat se otázkou, jaké byly motivy, jež jmenované poslance vedly při hlasování o předloze zákona na ochranu republiky k tomu, aby se od intencí svého poslaneckého klubu odchýlili, nebo otázkou, zda vedle tohoto důvodu byly tu i jiné příčiny, které usnesení příslušných orgánů strany, požadující zpět mandáty poslanců zmíněných a vyslovující jejich vyloučení ze strany, přivodily.

Nebylo proto zapotřebí prováděti důkazy oběma spornými stranami nabídnuté o okolnostech k těmto otázkám se vztahujících.

Výrok o nastoupení náhradníků za ubylé poslance zakládá se na předpisu §u 56. zákona ze dne 29. února 1920 č. 123 Sb. z. a n., při čemž byl vzat zřetel k tomu, že náhradníci v kandidátní listině strany československých socialistů pro 6 volební kraj Rudolf Novák, kapitán italských legií v Praze a Benedikt Kalach, domkář v Kystré u Loun písemnými prohlášeními adresovanými ústřednímu výkonnému výboru strany československých socialistů resignovali na nástupnictví v mandát.

Čís. 128.

Ku podání návrhu podle §u 13. lit. b) zákona o volebním soudě jest legitimována toliko strany volební, t. j. ona strana, z jejíž kandidátní listiny byl poslanec, proti němuž návrh směřuje, zvolen.

(Usnesení ze dne 20. října 1923 č. 1011.)

Usnesení:

Volební soud nahlédnuv do spisů o volbě do poslanecké sněmovny Národního shromáždění z roku 1920 podle §§ 17. a 13. zákona ze dne 29. února 1920 čís. 125 Sb. z. a n. bez dalšího řízení odmítl návrh Výkonného výboru „Slovenskej ludovej strany“ zast. předsedou Andrejem Hlinkou, aby poslanec Josef Vrabec zbaven byl mandátu podle ustanovení § 13. b) zákona o volebním soudě z těchto důvodů:

Podle § 13. zákona ze dne 29. února 1920 č. 125 Sb. z. a n. může se rozhodnutí volebního soudu o tom, že člen Národního shromáždění přestal býti příslušníkem své strany, vedle předsedy příslušného sboru Národního shromáždění domáhati též volební strana, z jejíž kandidátní listiny byl tento člen zvolen.

Jozef Vrabec, tajemník strany v Žilině, zvolen byl v roce 1920 ve volebním kraji XXI. (Přerov) z kandidátní listiny „československé strany ludové“ a bylo také ve volební vyhlášce vydané podle §u 55. řádu volení do poslanecké sněmovny ze dne 29. února 1920 č. 123 Sb. z. a n. uveřejněné v úředním listě československé republiky č. 101 ze dne 4. května 1920 oznámeno, že Jozef Vrabec byl zvolen „za československou stranu lidovou“ (lidovou).

Návrh, aby poslanec Jozef Vrabec byl zbaven mandátu po rozumu § 13. lit. b) zákona o volebním soudě jest však podán výkonným výborem „Slovenskej ludovej strany“, tedy výborem strany jiné, nežli oné volební strany, z jejíž kandidátní listiny byl Jozef Vrabec poslancem zvolen a kteráž jedině by byla oprávněna návrh takový činiti.

Nedostává se tudíž výkonnému výboru „Slovenskej strany ludovej“ legitimace k podání tohoto návrhu, pročez bylo jej odmítnouti bez dalšího řízení jako nepřipustný.

Čís. 129.

Ku podání návrhu podle §u 13. lit. b) zákona o volebním soudě jest ve smyslu druhého odst. cit. paragrafu předseda poslanecké sněmovny nebo senátu sice oprávněn, nikoliv však povinen.

(Usnesení ze dne 20. října 1923 č. 993.)

Usnesení:

Předsednictvo poslanecké sněmovny v Praze oznámilo přípisem ze dne 6. srpna 1923 č. 4316, odvolávajíc se na § 13 zákona ze dne 29. února 1920 č. 125 Sb. z. a n. volebnímu soudu, že poslanec František Modráček přestal býti příslušníkem své strany.

Volební soud, pokládaje ono podání za návrh, aby poslanec František Modráček byl po rozumu § 13. cit. zákona zbaven mandátu, zavedl o návrhu tom usnesením ze dne 1. září 1923 č. j. 751 před-